

2. Євсєєва Г.П. Перифрази в мові сучасних газет (на матеріалі українських газет 80-90 років ХХ століття): Дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Дніпропетровський національний ун-т. – Д., 2002. – 219 с.
3. Коломієць М.П., Регушевський Є.С. Короткий словник перифраз. – К., 1985.
4. Новиков А.Б. Словарь перифраз русского языка (на материале газетной публицистики). – М., 1999. – 224 с.
5. Онищенко І.В. Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Дніпропетровський національний ун-т. – Д., 2005. – 20 с.
6. Онищенко І.В. Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах: дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Криворізький держ. педагогічний ун-т. – Кривий Ріг, 2004. – 195 с.
7. Регушевський Є.С. Перифраз // Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М. (співголова), Тараненко О.О. (співголова), Зяблюк М.П. та ін. – 3-ге вид., зі змін. і доп. – К.: Вид-во "Укр. енцикл." ім. М.П. Бажана, 2007. – С. 492.
8. Словник фразеологічних синонімів / М.П.Коломієць, Є.С. Регушевський; за ред. В.О.Винника. – К.: Радянська школа, 1988. – 198 с.
9. Сологуб Н.М. // Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М. (співголова), Тараненко О.О. (співголова), Зяблюк М.П. та ін. – 3-ге вид., зі змін. і доп. – К.: Вид-во "Укр. енцикл." ім. М.П. Бажана, 2007. – С. 838.
10. Холявко І.В. Суспільно-політична лексика у пресі 90-х років ХХ ст. (семантико-функціональний аналіз): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Кіровоградський держ. педагогічний ун-т ім. В.Винниченка. – Кіровоград, 2004. – 20 с.
11. Холявко І.В. Суспільно-політична лексика у пресі 90-х років ХХ ст. (семантико-функціональний аналіз): Дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Київський національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2004. – 229 с.
12. Шаповалова Г.В. Інноваційні процеси в сучасному медіатексті (функціонально-лінгвістичні аспекти): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.08 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 20 с.

УДК 811.111*38:821.111(73)

СЕМІОТИЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ ОБРАЗІВ У БРИТАНСЬКИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ТЕКСТАХ ОКАЗІОНАЛЬНИХ ПРИМОВОК

Олександра Пальчевська
(Рівне, Україна)

У цій розвідці автор розглядає фольклорний текст примовки з точки зору семіотико-фольклористичного та етнолінгвістичного підходів, виділяє символічні коди та мотиваційні сфери, визначає та описує фрагменти дійсності, які мають знаковий характер, реконструює їх значення. Така реконструкція спирається на діахронічний аналіз та співвіднесення структури смислів примовки з первинними для нього знаковими системами та образами.

Ключові слова: фольклор, примовка, символізм образів, мотиваційна сфера.

В статті автор розглядає фольклорний текст примовки з точки зору семіотико-фольклористичного та етнолінгвістичного підходів,

выделяет символические коды и мотивационные сферы, определяет и описывает фрагменты действительности, которые имеют знаковый характер, реконструирует их значение. Такая реконструкция охватывает диахронический анализ текста, а так же соотношение структуры смыслов примовки с первичными для нее знаковыми системами и образами.

Ключевые слова: фольклор, примовка, символизм образов, мотивационная сфера.

In the article the author considers the folklore rhyme text from the point of view of the semiotic, folkloristic and ethnolinguistic approaches, indicates symbolic codes and motivational spheres, determines and describes reality fragments that are of symbolic character, reconstructs their meaning. Such reconstruction covers the diachronic text analysis as well as the rhyme sense' structure correlation with its basic semiotic systems and images.

Key words: folklore, rhyme, image symbolism, motivational sphere.

Постановка проблеми. Наш огляд філологічних та лінгвокультурологічних праць показує, що фольклор є важливим джерелом матеріалу для вчених, які вивчають культурні концепти особливості народного устрою життя та менталітету нації (О. Березович, В. Карасик, В. Маслова, О. Селиванова, О. Тищенко, С. Толстая та ін.).

Огляд останніх досліджень і публікацій. Останнім часом зростає цікавість до вивчення так званих малих жанрів фольклору, до яких відносимо жанр примовки. О.О. Селиванова зазначає: "Спрямованість сучасної лінгвістики на дослідження мовних жанрів з огляду на їхню дискурсивну природу та зануреність у багатовекторну діалогічність складників комунікативної ситуації зумовлює застосування нових підходів до аналізу різноманітних текстових форм [8, с.202]". Е.В. Бабаєва справедливо стверджує: "Культурно-значимі ознаки знаходять вираження в різноманітних компонентах культури. Одним із способів їх існування виступає мова. Форми збереження та вираження культурно-мовних концептів різноманітні. Це, перш за все, семантика лексичних та фразеологічних одиниць, імпліцитний та експліцитний зміст авторського та фольклорного походження, фольклорні сюжети та художні твори [2, с.45]". Ми поділяємо точку зору С.Г. Тер-Минасової, яка вважає, що особливості національного характеру та ментальності потрібно шукати саме у фольклорі. Зіставляючи фольклор із художньою літературою, які виступають джерелом лінгвокультурологічної інформації, вчений приходять до висновку про надання переваги першому. При цьому С.Г. Тер-Минасова приводить наступні аргументи: "Фольклорні твори антонімічні, за ними не стоїть індивідуальний автор, їх автор - народ, це колективна творчість [9, с.144]". "Хоча у творах усної народної творчості, – продовжує роздуми вчений, – стереотипні не тільки герої, персонажі, а й сюжети, сам факт, що вони представляють колективну народну, що вони "обшліфовані" в усних передачах із покоління в покоління, як морська галька, яка не має первинних індивідуальних згинів та зазубрин, і що тому, вони позбавлені суб'єктивізму індивідуально-авторських творів, – все це робить їх найнадійнішими джерелом інформації про характер [9, с.147]". Характеризуючи фольклор як мовленнєвий жанр, Т.В. Зуєва та Б.П. Кірдан указують на його особливості. Він наділений такими рисами, як традиційність

(“Багаторазово повторювані казки, пісні, билини, прислів'я та інші твори переходили з вуст у уста, із покоління в покоління. Нове народжувалося тільки на традиційній основі...”), синкретизм (“Наприклад, хорова гра – *комплекс* декількох художніх компонентів: слово, музика, міміка, жест, танець. Усі вони можуть існувати тільки разом, як елементи цілого – хороводу”), варіативність (“Усна форма засвоєння та передачі творів робила їх відкритими для змін. Двох повністю однакових виконавців одного й того ж твору не було ... Усні твори мали рухому варіативну природу”), імпровізація (“Варіативність фольклору могла практично відбуватись завдяки імпровізації. Виконавець спирався на знання поетичної мови фольклору, відбирав головні художні компоненти, створював їх комбінації”) [6, с.6–12]. Вище сказане обумовило вибір фольклорного тексту оказіональної примовки в якості фактографічного **матеріалу** для лінгвокультурологічного аналізу символічних образів притаманних англійській національній свідомості.

Актуальність роботи полягає в тому, що тексти англійської примовки практично не досліджувались на пострадянському просторі.

У даній розвідці текст примовки буде розглядатись з точки зору семіотико-фольклористичного та етнолінгвістичного підходів. Символічні коди та мотиваційні сфери таких текстів виділяються як **об'єкт дослідження**. **Метою** є інтенція визначити та описати фрагменти дійсності, які мають знаковий характер та реконструювати їх значення. Така реконструкція спирається на діяхронічний аналіз та співвіднесення структури смислів примовки з первинними для нього знаковими системами та образами.

Виклад основного матеріалу. Жанр примовок диференціюється як здебільшого жартівливий вислів усталеної форми, іноді коротка розповідь у вигляді поширеного прислів'я часто з римами та алітераціями. Серед примовок виділяють а) формули вітань та прощань, б) формули припрошування, запрошення до столу, побажання смачного, подяки за частування, запрошення сісти тощо в) формули побажань, віншувань, тостів: г) формули прокльонів:) узвичаєні відповіді на певне питання, прохання та репліки, які супроводжують формули вітань, побажань, припрошувань, напр.: д) формули дражніння: є) словосполучення [2, с.528]. Тобто у даному визначенні детермінується формульність як основна жанрова риса тексту примовки. Основна функція словесної формули – зв'язок з традиціями, який здійснюється в тексті через формули. Формули не володіють смислом в тексті а самі наділяють ним такий текст. Вони вмотивовані на рівні традиції. Формула не детермінує певний смисл а втілює його, встановлює фольклорну тотожність форми – смислу. Як зазначає Г.І. Мальцев в формульності суттєвою рисою є закріпленість певного уявлення, певного традиційного смислу [4, с.5].

Дещо суперечним видається твердження Т. Полковенка, про те, що примовки позбавлені описовості й моралі. Слово в них передає звук, рух, колір, об'єм і навіть смак. У багатьох примовках предмети і дії ніби зміщені щодо реальності, дещо незвичайні, трохи безглузді [5]. Адже примовка за своєю сутністю наділена конвенційною природою, тобто є традиційним кваліфікатором народної традиції, виразником колективної характеристики того чи іншого поняття.

Примовка моделює життя у різних його проявах, що й відображається у дискурсі примовки. Дискурсом примовки можна назвати її вербальний простір,

сукупність того, що промовляється. Дискурс примовки охоплює різноманітні мовні одиниці, які походять із різних кодів та мотиваційних сфер. У нашій розвідці ми зупинимось на оказіональних примовках, а саме символізмі кольору, вивідженні міфологічних уявлень, використанні лікувальних замовлянь та народної метеорології у таких текстах. У термінах Оксани Лабашук до оказіональних примовок відносяться тексти, які охоплюють область безпосередніх контактів людини з природою (живою, неживою), окультурення природних об'єктів (господарське життя побут), галузь міжособистісних та соціальних стосунків (людина в соціумі) [3, с.80].

Колір. Проблема символізму кольору є однією із центральних при вивченні зв'язку між текстом, кольором та психікою. Походження символізму кольору, його зміст, відношення до тих чи інших явищ та подій в житті людей, міжкультурні відмінності – одні з головних питань цієї проблематики.

Дуже часто моральні якості людини маніфестує колір очей: *Gray-eyed, greedy; Brown-eyed, needy; Black-eyed, never blin', Till it shame a' its kin.*

Словник колоративів англійської мови подає: *Green* [15, с.186] *green-eyed* – жадібний, заздрисний; вираз *the green-eyed monster* позначає жадібність – Shakespeare's *Othello Act 3 Scene 3* [15, с.187]. Зелений це колір трави. Походить із староанглійського *grene*, від старотевтонського кореня *gro*, із якого виникли слова *grass*, 'to grow'. Цей колір символізує надію, а також є священним кольором ісламу. У англійському ж фольклорі зелений вважається нещасливим кольором, особливо стосовно одягу – '*wear green and you will soon wear black*'. Вважається, що в зелене одягалися феї, які карали людей за схожий одяг.

У шотландських віруваннях кольори тісно пов'язувались із сутністю людського життя: *Blue Is love true. Green Is love deen [done]. Yellow "s forsaken, and green "s forsworn, But blue and red ought to be worn* [19, с.226].

Також: *Blue is beauty, red "s a taiken [token], Green "s grief, and yellow "s forsaken* [19, с.226].

До жовтого кольору у середні віки склалося зневажливе ставлення, у одяг такого кольору одягали рабів та банкрутів, звідси до тепер хлопчики з дитячого притулку *Christ's Hospital* одягаються у жовті штани.

Як уже згадувалось вище, зелений – найпоширеніший колір у природі асоціюється у англосакській культурі із горем та катастрофами. Одружуватись у зеленій сукні вважалося передвісником сімейних нещасть: *They that marry in green, Their sorrow is soon seen* [19, с.227].

Про молодшу сестру, яка одружується перед старшою говорять *that she has given them green stockings,*. *Ta Wear green garters* [Slg] залишитися неодруженою є відзеркаленням шотландського звичаю коли на весіллі молодшої сестри старші незаміжні одягали зелені панчохи [17, с.30]. З негативною конотацією зеленого кольору співвідноситься і наступна примовка: *The Lindsays in green Should never be seen.* Вважається що йдеться про кровопролитну війну 1452, у якій полягло багато представників шотландського клану Ліндсеїв, кольором квітків яких був зелений [19, с.187]. Збанкрутілих шотландців змушували одягати зелені головні убори, звідси приказка *Get a green bonnet* [Sc] розоритись [17, с.28].

На противагу зеленому у більшості примовок блакитний вважається кольором кохання: *If you love me, love me true; Send me a ribbon, and let it be blue.*

If you hate me let it be seen; Send me a ribbon, and let it be green [12, с.188].

Можна привести ще одну примовку, яка не рекомендує нареченій одягати блакитне: *If dressed in blue She's sure to rue* [11, с.290].

Міфологічні уявлення. Міфологія та забобони широко представлені у текстах примовок. Наприклад, комплекс уявлень про відьму в англійській культурі вирізняється виключною різноманітністю. Відьма – один із центральних персонажів фольклору британських островів, поєднує риси реальної жінки і демона. Багато примовок містять поради як позбавитись злого впливу відьми, які засоби для цього потрібні.

Так, наприклад горобина в шотландському фольклорі – дерево оберег від відьми: *Rowan-tree and red thread Make the witches tyme In their speed* [18, с.98].

Сакральність горобини підтверджується багатьма віруваннями. В ірландському фольклорі, перша жінка виросла з гілок горобини, а перший чоловік з вільхи. Шотландці, будуючи кораблі, використовували хоча б декілька гілок горобини, вважаючи що це принесе в морському поході успіх. Але основним денотатом культурного значення можна вважати червоний колір ягід цього дерева. Червоний колір це символічний оберіг: *rowan-tree and red thread make the witches tyme in their speed*, що й демонструє обрана нами для прикладу примовка. У контексті горобини випинається подібність за кольором до блискавки, вогню. За індоєвропейськими переказами горобина бере своє походження від блискавки, через що розглядається як оберіг від неї та злих духів. Вартим уваги у цьому контексті видаються також вірування, що якщо людина похована в домовині з горобини то вона ніколи не перетвориться на нечисту силу.

У південних районах існує схожа з попередньою примовка: *Black luggie, lammer bead, Rowan-tree and red thread, Put the witches to their speed* [18, с.98]. *Black luggie* тут маленький дерев'яний таріль з однією ручкою, з якого діти їли свою кашу. Чорний колір це колір мореного дуба, з якого виготовлений цей таріль. *Lammer beads* це бусинки з вільхи, які ймовірно могли попередити захворювання, наприклад зубний біль чи астму [16, с.327–330].

Існує повір'я, що у вечір на свято Бельнана відьми зачаровують худобу та крадуть молоко у корів. Для того щоб протистояти чаклунству на дверях кожного хліва вивішували гілки горобини. На острові Мен на перше травня люди носили хрести з горобини та прив'язували їх до хвостів корів [7, с.395]. Ці вірування концептуалізуються у давніх приказках-примовках: *Woe to the lad Without a rowantree gad*, (Лихо чоловікові без палки з горобини); *If your whipstock's made of rown You may ride through any town* (якщо твій, батіг із горобини, то ти сміливо можеш їхати у будь-яке місто) [19, с.234].

Ще одним оберегом від відьми вважалося срібні вироби: хрести, підкови, кулі. Це виявляється у побутовій магії. Пивовари зазвичай утворювали знак хреста пальцями над солодом при бродінні, так само вчиняли коли місили тісто, для того щоб вберегти продукти від злого ока: *This I'll tell ye by the way, Maidens, when ye leavens lay, Cross your dough, and your dispatch Will be better for your batch* [19, с.232] (Жінки, як я скажу, коли заквашуєте тісто перехрестить його, продукт вийде кращим).

Залізо та сталь також використовувались як амулети-обереги. У Лінкольнширі існував звичай залишати під порогом пусте місце, яке заповнювали шматочками заліза щоб не впустити відьму. Для захисту стайні чи хліва вішали

знаряддя зі сталі чи заліза у приміщенні: *Hang up hooks and shears to scare Hence the hag that rides the mare, Till they be all over wet With the mire and the sweat; This observed, the manes shall be Of your horses all knot-free* [19, с.233].

Лікувальна магія. Окрім примовок оберегів від нечистої сили виділяються лікувальні примовки – замовляння. Зачаровування хвороби, особливо, якоїсь серйозної, вважалась обов'язком білої відьми, мудрої жінки чи травниці, тому дуже часто у текстах таких замовлянь фігурують фітонімні образи [18, с.104].

Так, наприклад, для того щоб позбавитись укуса змії потрібно взяти шматочок деревини ліщини зв'язаний у формі хреста, прикласти до рани та двічі промовити наступні слова: *Underneath this hazelin mote, There's a bragotty worm with a speckled throat, Nine double is he; Now from eight double to seven double, And from seven double to six double, -"-, And from one double to no double, No double has he* [14, с.67].

Така примовка є відображенням віри у магичну силу дерева: шведи вважали, що якщо ліщиною вдарити змію то вона втратить свою отруту. На території Великобританії уявляли, що змії взагалі не можуть підповзати до цього дерева. Такі мотиви перегукуються із давнішими, кельтськими переказами: дев'ять дерев ліщини росли навколо священної криниці обіцянок. Древа вважались символом життя, плоди – символом зцілення [16, с.183–184].

Для того щоб позбутись опіків потрібно було подмухати на них 3 рази та вимовити наступне: *Here come I to cure a burnt sore. If the dead knew what the living endure, The burnt sore would burn no more* [18, с.106].

Народна метеорологія теж не обійшлася без примовок. Такі примовки втілюють спостереження за природними змінами, які передавали у простій формі з покоління в покоління носіями фольклорної свідомості. Їх можна поділити на два типи – такі, які відображають певний календарний цикл та такі, які демонструють звичайні погодні зміни. Прикладом першого типу є наступна шотландська примовка, у якій акумулюється ідея про те, що у лютому гарна погода вважається поганим знаком для землеробства: *A' the months o' the year Curse a fair Februar* [10, с.315]. У англійців існують схожі вірування: *The Welshman would rather see his dam on her bier, Than see a fair Februeer* [10, с.315]. (Уельсець скоріше прокляне своє пиво ніж побачить лютий з гарною погодою).

Мотив вітру та хмар вважається ідентифікуючим для другого типу метеорологічних примовкових текстів. Дощ не буде сильним, якщо небо чисте перед тим як з'являється вітер, і навпаки, при наявності хмар після вітру піде дощ: *Evening red and morning gray Will set the traveler on his way; But evening gray and morning red Will bring down rain upon his head* [13, с.12]. Згідно з шотландською примовкою, як це не дивно, гарну погоду віщують червоне небо ввечері та похмурий ранок: *The evening red, and the morning gray, Are the tokens of a bonnie day* [10, с.379].

У контексті вітру вважаємо доцільним привести наступну англійську приказку: *The wind from north-east, Neither good for man nor beast.* (Вітер з південного сходу не добрий ні для людини ні для тварини). Такий вітер за народними спостереженнями приносить з собою хвороби та смерть.

Веселка у дискурсі примовки також маркер дощової погоди: *Rainbow in morning, shepherds take warning; Rainbow at night, shepherds' delight. Rainbow at night, sailors' delight; Rainbow in morning, sailors' warning* [13, с.12].

Висновки. Можна стверджувати, що в тексті примовки відображені архетипові концептуально-семіотичні сфери національної мовної свідомості, які пов'язуються з найважливішими оказіональними ситуаціями та ціннісними орієнтирами поведінки; існують певні етноспецифічні риси, які домінують кожною символічною сферою в фольклорній свідомості представників британських островів, що й знаходить безпосереднє підтвердження в даному дослідженні.

Дана робота відкриває **перспективи** для подальшого дослідження текстів календарних, оказіональних та дитячих примовок. Вважаємо актуальним порівняння та більш детальне вивчення символічних образів таких текстів, їх зіставлення у різних мовах, що дозволить отримати дані, які послугують основою для опису національних та ментальних концептосфер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабаева Е.В. Культурно-языковые характеристики отношения к собственности (на материале немецкого и русского языков): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание / Волжский гос. ун-т. – В., 1997. – 210 с.
2. Енциклопедія. Українська мова / Національна академія наук України. Інститут мовознавства імені О.О. Потебні НАН України. Інститут української мови НАН України. – Київ: Видавництво “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана, 2004. – 833 с.
3. Лабашук О.В. Українська примовка: структура, побутування, функції: [монографія] / Оксана Лабашук. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – 153 с.
4. Мальцев Г.И. Традиционные формулы русской народной необрядовой лирики / Григорий Иванович Мальцев. – Л.: Наука, 1989. – 220 с.
5. Полковенко Тарас Джерела української етнопедагогіки: дитячий фольклор <http://www.personal.in.ua/>
6. Русский фольклор: монография / [Т.В. Зуева, Б.П. Кирдан]. – М.: Флинта, 2002. – 400 с.
7. Рэдфорд Э и М.А., Миненок Е. Энциклопедия суеверий. – М.: Миф, 2003. – 557 с.
8. Селіванова О.О. Нариси з української фразеології психокогнітивний та етнокультурний аспект / Олена Олександрівна Селіванова. – Київ – Черкаси: Брама, 2004. – 276 с.
9. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / Светлана Григорьевна Тер-Минасова – М.: Слово, 2000. – 624 с.
10. Chambers Robert Popular Rhymes of Scotland / Robert Chambers. – Edinburgh and London: W. & R. Chambers Limited, 1841. – 419 p.
11. County Folk-Lore Vol. II. Printed, Extracts No. IV. / [Examples of Printed Folk-Lore Concerning North Riding of Yorkshire, York and the Ainsty Collected by Mrs. Gutch]. – London: David Nutt, 1901. – 504 p.
12. County Folk-Lore Vol. V. Printed, Extracts No. VII. / [Examples of Printed Folk-Lore Concerning Lincolnshire Collected by Mrs. Gutch and Mabel Peacock]. – London: David Nutt, 1908. – 472 p.
13. Garriott Edward B. Weather Folk-Lore and Local Weather Signs / Edward B. Garriott. – Washington: Government Printing Office, 1903. – 208p.
14. London and New York: Routledge, 1992. – 777 p.
15. Northal G.F. English Folk-Rhymes / G.F. Northal. – London: Kegan Paul, Trench, Trubner and Co., Ltd Paternoster House, 1893. – 585 p.
16. Paterson Ian A dictionary of colour / Ian Paterson. - [2nd edition]. - London: Thorogood Publishing Ltd, 2004. – 520 p.
17. Watts Donald Dictionary of Plant lore / Donald Watts. – London: Elseier, 2007. – 471 p.
18. Wilkinson P. R. A Thesaurus of English Traditional Metaphors / Wilkinson P. R. – P.104.

19. Wright A. R. English Folklore, F.S.A. / A. R. Wright. – New York: Robert M. McBride & Company, 1930. – 128 p.
20. Wright Elizabeth Mary Rustic Speech and Folk-lore / Elizabeth Mary Wright. – London: Humphrey Milford Oxford University, 1913. - 342p.

УДК 81'23

О ПСИХИЧЕСКОЙ СУЩНОСТИ ЯЗЫКА И РЕЧИ

Ирина Румянцева

(Москва, Россия)

У статті розглянуто науково-історичні передумови розвитку психолінгвістики, а також розкрито психологічні підходи до мови й мовлення в мовознавстві XIX–XX ст.

Ключові слова: мова, мовлення, мовознавство, психолінгвістика, психологія.

В статье рассмотрены научно-исторические предпосылки развития психолингвистики, а также раскрыты психологические подходы к языку и речи в языкознании XIX–XX ст.

Ключевые слова: язык, речь, языкознание, психолингвистика, психология.

Scientific-historical pre-conditions of the development of psycholinguistics are considered in the article, and also the psychological approaches to the language and speech in the linguistics of the XIX–XX-th centuries are exposed.

Key words: language, speech, linguistics, psycholinguistics, psychology.

Постановка проблеми и ее актуальность. Как бы ни пыталась психолингвистика, особенно отечественная (понимающая себя в большей степени лингвистически, т.е. как “психо-”, но все же лингвистика), отречься от психологии как от своей прародительницы – стать абсолютно независимой, сделать это на деле крайне трудно, как в силу исторического развития, так и потому, что весь ее понятийный аппарат является по сути психологическим. Более того, даже сама “чистая”, т.е. традиционная, лингвистика как наука имеет глубокие психологические корни, ибо вплоть до 20-х годов XX века ученые признавали в языке и речи несомненное психическое начало и не отрывали эти явления от самого человека.

Изложение основного материала. Можно сказать, что появление психолингвистики было предопределено задолго до ее рождения В. фон Гумбольдтом, В. Вундтом, Х. Штейнталем, А.А. Потебней, И.А. Бодуэном де Куртене, Ф.Ф. Фортунатовым, В.А. Богородицким, А.А. Шахматовым, А.М. Пешковским, Е.Д. Поливановым, Л.В. Щербой и другими выдающимися языковедами, которые объединяли лингвистику с психологией и даже прямо относили языкознание к области психологической науки.

“Язык, – писал В. фон Гумбольдт еще в 30-х годах XIX столетия, – представляет собой постоянно возобновляющуюся работу духа, направленную